

РЕФОРМА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Пипяк М.І.,

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри права
Вінницького торговельно-економічного інституту Київського національного
торговельно-економічного університету*

Коваль А.О.,

*здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Вінницького торговельно-економічного інституту Київського національного
торговельно-економічного університету*

Колесюк Д.Р.,

*здобувачі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Вінницького торговельно-економічного інституту Київського національного
торговельно-економічного університету*

Пипяк М. І., Коваль А. О., Колесюк Д. Р. Реформа правового регулювання інтелектуальної власності в умовах євроінтеграції.

У статті досліджено правові основи охорони права інтелектуальної власності ЄС та в Україні. Визначено основні аспекти розвитку права інтелектуальної власності в Україні згідно вимог ЄС. Проведено аналіз основних нормативно-правових актів у визначеній сфері. Окреслено найближчі перспективи подальшого розвитку вітчизняного законодавства у сфері охорони права інтелектуальної власності. Проаналізовано завдання щодо створення умов для належного та ефективного захисту прав інтелектуальної власності в Україні.

Право ЄС – унікальна самостійна правова система, що розвивається дещо інакше, ніж правові системи окремих держав, що до неї інтегровані, інакше, ніж система міжнародного права, що надає плідні ідеї для розвитку європейського права. Саме тому видається досить цікавим дослідження галузей правової системи ЄС, що заснована на «конституційних» ідеях нового, наднаціонального характеру. Інтеграційне право ЄС, що формується протягом вже більше півстоліття являє собою складний набір правових інструментів, що регулюють та спрямовують процеси всеохоплюючої інтеграції, що здійснюється у рамках європейського правового простору. Процеси розширення ЄС призводять до того, що його гармонізоване та уніфіковане право поступово та закономірно, безпосередньо та опосередковано, впливає на правові системи європейських країн. Право інтелектуальної власності ЄС є новою галуззю права ЄС, що останнім часом досить інтенсивно розвивається та втілює правовий досвід країн-членів ЄС у сфері правової охорони інтелектуальної власності, для яких стандарти права ЄС були важливим чинником розвитку національного законодавства та оцінки ефективності реалізації відповідних прав.

З огляду на те, що Україна проголосила одним із стратегічних напрямів зовнішньоекономічної політики інтеграцію до ЄС, сучасне прискорення адаптації законодавства України до законодавства ЄС у сфері інтелектуальної власності набуває особливого значення у зв'язку з виконанням міжнародних зобов'язань України та завдань Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС.

Ключові слова. Інтелектуальна власність, право ЄС, директиви.

Pyriak M. I., Koval A. A., Kolesyuk D. R. Reform of legal regulation of intellectual property in the conditions of European integration.

The article examines the legal basis for the protection of intellectual property rights in the EU and in Ukraine. The main aspects of the development of intellectual property rights in Ukraine in accordance with EU requirements have been identified. The analysis of the basic normative-legal acts in the certain sphere is carried out. The nearest prospects of further development of the domestic legislation in the field of protection of the intellectual property right are outlined. The task of creating conditions for proper and effective protection of intellectual property rights in Ukraine is analyzed.

EU law is a unique independent legal system that develops slightly differently than the legal systems of individual states that are integrated into it, other than the system of international law, which provides fruitful ideas for the development of European law. That is why it seems quite interesting to study the branches of the EU legal system, which is based on the «constitutional» ideas of a new, supranational nature. The EU's integration law, which has been formed for more than half a century, represents a complex set of legal instruments regulating and directing the processes of comprehensive integration carried out within the European legal space. EU enlargement processes lead to the fact that its harmonized and unified law gradually and naturally, directly and indirectly, affects the legal systems of European countries. The right to «truly invoke» the new galuzz of the law of the US, so it remains an hour to allow the «intensively to realize» that in the same way the legal pre-member of the Region in the spheres of legal life is still in the area. for the same standards of law, the buli is an important official to the bottling of the national legality of the real rights.

I look at those who voted in one of the strategic areas. the beginning of the adaptation of the adaptation of the law of Ukraine to the legality of the «S» in the spheres of the «intellectual» ‘The yaku z Viconanny’s mzhnarny gobov’yazan Ukraine that zadda gusda about the partnership that spivrobnittvo in Ukraine EU.

Key words: Intellectual property, EU law, directives.

Постановка проблеми. Становлення України на шлях євроінтеграції дало початок реалізації низки процесів з удосконалення та форматування вітчизняного законодавства. Не стала винятком і сфера права інтелектуальної власності, яка за результатами підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом є найбільш пріоритетним напрямом реформування внутрішньополітичних процесів.

Ефективність вирішення поставлених проблем, серед яких на першому місці стоїть питання гармонізації вітчизняного законодавства у сфері права інтелектуальної власності зі стандартами Європейського Союзу, прямо пропорційно залежить від встановлення ефективних способів захисту прав і інтересів правовласників на об'єкти інтелектуальної власності.

Стан опрацювання проблематики. Окремі аспекти права інтелектуальної власності ЄС та України досліджували: Волошин В.І. [7], Шехлович А.М. [7], Капіца Ю.М. [1], Орлюк О.П. [3], Шаповал Р.В. [6], Руденко О.М. [9], Бондаренко В.Д. [9], Вашук Ф.Г. [9], Казакевич Г.М. [9] та ін.

Мета. В контексті європейського вибору України постає питання: чи є належним чином оформлене положення, на яке можна посилається при прийнятті юридично значимих рішень – судовий прецедент – безпосереднім джерелом українського права? Від відповіді на нього залежатиме не тільки визнання прецеденту джерелом права, яка потягне за собою новий формат правової політики держави та створить умови для гармонізації європейської та української правових систем у сфері інтелектуальної власності.

Виклад основного матеріалу. Характерною особливістю права інтелектуальної власності України є наявність розгалуженої системи законодавчого регулювання. Зокрема, до джерел зазначеної підгалузі права належать Конституція України, Цивільний кодекс України, Митний кодекс України, Кодекс України про адміністративні правопорушення та близько 110 спеціальних нормативно-правових актів [1, с. 5]. Разом із тим законодавчий розвиток держав Європи нерозривно пов'язаний із правом Європейського Союзу, законодавча діяльність якого передбачає цілу низку судових прецедентів.

Для України в рамках реформування судової та законодавчої систем такий підхід до визнання практики Європейського суду як джерела права є цілком прийнятним. Вищезазначена теза гармоніює з процесами новелізації Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК) зокрема та принципів діяльності судової системи загалом. Так, згідно з ч. 4 ст. 10 ЦПК «Суд застосовує при розгляді справ Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року і протоколи до неї, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, та практику Європейського суду з прав

людини як джерело права». Оскільки спори з прав інтелектуальної власності є складовою частиною цивільного судочинства, вважаємо доцільним застосовувати пропозиції щодо можливості визнання практики Європейського суду з прав людини як джерела права інтелектуальної власності [2, с. 51].

Такий підхід дозволяє максимально наблизити вітчизняне законодавство у сфері права інтелектуальної власності до європейських цінностей та стандартів із точки зору як теорії, так і практики. Адже норма права, що розглядається через призму судового прецеденту, є ідеальним механізмом правового регулювання, оскільки на практиці дає можливість оцінити ефективність її дії. Такий підхід виключає можливість існування правових колізій. Водночас думка найвищої судової інстанції стосовно правильного застосування норм права в конкретних спірних відносинах дозволить надалі спростити процедуру захисту прав інтелектуальної власності й удосконалити процеси гармонізації законодавства.

Так, використання прецедентів Європейського суду з прав людини насамперед спростить процедуру пошуку найбільш оптимальних способів захисту порушених прав для правовласників, основна маса яких – особи, що не володіють юридичними знаннями. З огляду на вищевикладене, також доцільною є пропозиція з утворення єдиної уніфікованої бази судових прецедентів Європейського суду з прав людини за родовими ознаками справ. Це значно спростить процедуру пошуку необхідних рішень у конкретних правових ситуаціях [3, с. 124].

Право інтелектуальної власності поширюється в країнах-членах ЄС, безпосередньо впливаючи на національні системи правової охорони. Про його позитивний вплив свідчить приклад наших сусідів – країн Східної Європи, які вже набули членство в ЄС (Польща, Чехія, Словаччина, країни Балтії, Угорщина) або є офіційними кандидатами (Болгарія, Румунія). Для цих держав орієнтація на право ЄС була важливим чинником розвитку національного законодавства, враховуючи той факт, що з багатьох аспектів право інтелектуальної власності ЄС випереджає відповідні норми на рівні регулювання Всесвітньої організації інтелектуальної власності, а в деяких випадках – і розвиток права інтелектуальної власності США. Стандарти охорони інтелектуальної власності Євросоюзу нині в Європі відіграють вирішальну роль і під час вдосконалення національних систем охорони, і під час оцінювання ефективності реалізації прав [2, с. 55].

Таким чином, можна констатувати, що сформувався нормативний кістяк загальноєвропейського законодавства в галузі інтелектуальної власності. Він доповнюється рішеннями Суду Європейських Співтовариств, який структурує так зване «живе право» ЄС у сфері інтелектуальної власності.

Зрозуміло, що Україна, як європейська держава, не може бути осторонь цих процесів. Хоча вона не є кандидатом на вступ в інтеграційні структури ЄС, між нею та ЄС встановлені правові зв'язки, які потребують подальшого розвитку. У квітні 2005 року в Брюсселі на засіданні Комітету «Україна – ЄС» було презентовано програму реалізації у 2005 році Плану дій «Україна – ЄС» (так звана «Дорожня карта»), яка передбачає подальше співробітництво нашої країни та Євросоюзу у правовій сфері [9, с. 73].

Варто зазначити, сучасне прискорення адаптації законодавства України до законодавства ЄС у сфері інтелектуальної власності набуває особливого значення у зв'язку з виконанням міжнародних зобов'язань України та завдань Угоди про партнерство та співробітництво (УПС) між Україною та ЄС, Закону України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства ЄС», Угоди між Україною та ЄС про наукове і технологічне співробітництво. На перспективах розвитку відносин між Україною та ЄС у цій сфері помітно позначились вироблені ЄС Європейська політика сусідства, Східне партнерство, План дій «Україна – ЄС», переговори щодо укладення Угоди про асоціацію та Угоди про зону вільної торгівлі, а також ініційований Європейською Комісією постійний діалог між Україною та ЄС щодо захисту прав інтелектуальної власності [4].

У липні 2018 року набрав чинності Закон України «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав» (№ 2415-VIII від 15.05.2018 року), який забезпечує права правовласників на справедливий винагороду та прозору діяльність організацій колективного управління відповідно до міжнародних стандартів (Директива Європейського Парламенту та Ради 2014/26/ЄС про колективне управління авторським та суміжними правами та мульти-територіальне ліцензування прав).

У частині інституційного забезпечення системи правової охорони інтелектуальної власності в травні 2018 року утворено державну організацію «Національний офіс інтелектуальної власності» [5].

Прийнятий ЗУ «Про внесення змін до статті 5 Закону України «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних» (№ 2514-VIII від

04.09.2018), щодо удосконалення процесу видачі контрольних марок, самостійного здійснення власниками своїх прав на об'єкти авторського права і суміжних прав контролю за видачею контрольних марок [6, с. 33].

Постанова КМУ від 31.10.2018 № 912 «Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності у сфері інтелектуальної власності та визначається періодичність проведення планових заходів державного нагляду (контролю) Міністерством економічного розвитку і торгівлі України» вводить в практичну площину реалізацію положень законів «Про авторське право і суміжні права», «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних» та «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування».

Дослідження особливостей правової охорони інтелектуальної власності у ЄС надає можливість визначити та окреслити найближчі перспективи подальшого розвитку вітчизняного законодавства у цій сфері. При цьому важливим є те, щоб у якості зразків та можливих моделей подальшого реформування вітчизняного права інтелектуальної власності, були сприйняті кращі досягнення європейської правової науки, вдалі та універсальні юридичні категорії та конструкції у сфері правової охорони інтелектуальної власності, які враховували б як специфіку вітчизняної правової традиції, так й інтереси головного суб'єкта творчої діяльності – людського індивіда, який є джерелом всіх досягнень цивілізації.

В сьогоденній Україні захист інтелектуального продукту продовжує бути доволі умовним. Реагуючи на ці потреби, Європейський Союз разом з іспанськими і данськими експертами започаткував проект запуск нової ініціативи Twinning «Удосконалення правової охорони та захисту прав інтелектуальної власності в Україні». У сучасній економіці продуктом може бути не тільки матеріальний товар. Люди також виробляють ідеї, інформаційні продукти, мистецькі об'єкти та нові технології. Інтелектуальний продукт вимагає великих зусиль та інвестицій – але вкрасти його легше, ніж звичайну річ. 29 квітня 2014 якого року у Києві відбулася конференція-відкриття фінансованого ЄС проекту Twinning «Удосконалення правової охорони та захисту прав інтелектуальної власності в Україні». Під час події були представлені заходи, що їх заплановано до проведення у рамках впровадження проекту. Також учасники конференції дізналися про цілі та очікувані результати ініціативи. У заході взяли участь співробітники Представництва ЄС в Україні, експерти з Данії та Іспанії, українські посадовці тощо [7].

Проект Twinning «Удосконалення правової охорони та захисту прав інтелектуальної власності в Україні» впроваджується експертами із Іспанського відомства торговельних марок і патентів, Відомства патентів та торговельних марок Данії та їх колег із Державної служби інтелектуальної власності України. Загальна тривалість проекту становить 18 місяців. Його бюджет – майже 1,4 млн. євро [8].

Інтелектуальна власність є однією з пріоритетних сфер, в яких має здійснюватись законодавство України відповідно до Закону України «Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу».

Висновки. Таким чином, перед Україною, що обрала для себе інноваційний шлях розвитку та розбудову економіки знань, стоїть невідкладне завдання щодо створення умов для належного та ефективного захисту прав інтелектуальної власності. Таке завдання має вирішуватися комплексно:

- на рівні комплексної розробки національного законодавства, до якого мають імплементуватися положення європейського законодавства, зокрема на виконання положень Угоди про Асоціацію з ЄС;
- на рівні розроблення національної стратегії розвитку системи правової охорони й захисту прав інтелектуальної власності;
- шляхом координації діяльності державного та приватного сектору з метою боротьби з контрафакцією і піратством;
- якісним переформуванням засад діяльності правоохоронних та судових органів, оновленням судової системи, удосконаленням судових та активним використанням альтернативних способів захисту прав інтелектуальної власності;
- шляхом активної і постійної просвіти громадськості: проведення національних і регіональних навчальних програм для всіх відповідних зацікавлених сторін, активне залучення до цього міжнародних організацій та європейських колег; активний обмін інформацією з питань захисту прав як у межах України, так і між національними та європейськими уповноваженими органами; суттєве підвищення

ролі науки (у першу чергу правової) у формуванні суспільства знань та забезпечення поваги до прав інтелектуальної власності.

Список використаних джерел:

1. Капіца Ю.М. Забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності в Європейському Союзі. *Інтелектуальний капітал*. 2018. № 4. С. 3-11.
2. Комзюк Л.Т. Деякі питання гармонізації охорони суміжних прав у контексті європейської інтеграції. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2018. № 5. С. 53-59.
3. Орлюк О.П. Правове забезпечення сфери інтелектуальної власності в Україні в контексті Європейської інтеграції: концептуальні засади: монографія. К.: Лазурит-Поліграф, 2015. 464с.
4. Національна стратегія розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні на період до 2020 року. Київ, 2014. URL: <https://uba.ua>
5. Цивільний процесуальний кодекс України, прийнятий Верховною Радою України від 18.03.2004 № 1618-IV. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>
6. Шаповал Р.В. Адаптація чинного законодавства України до вимог Європейського права щодо захисту прав інтелектуальної власності. *Право та інновації*. 2015. № 2 (10). С. 32-35.
7. Волошин В. І., Шехлович А. М. Регіональний філіал НІСД в м. Львові Національний інститут стратегічних досліджень, грудень 2018 р. URL: <http://old2.niss.gov.ua>
8. Державне підприємство «Українській інститут інтелектуальної власності інтелектуальної власності » Відділення патентно-інформаційних послуг, консультацій та сприяння інноваційній діяльності. URL: uiprv.org
9. Руденко О.М., Бондаренко В.Д., Ващук Ф.Г., Казакевич Г.М. Державне управління в умовах європейської та євроатлантичної інтеграції України: історія, теорія, методологія (Моніторинг наукових досліджень і розробок): навч. посіб. Ужгород: Ліра, 2017. 343 с.